

Sent á: skipulagsgatt@skipulagsgatt.is

Mál nr. 1/2026

Vindorkuver á Brekknaheiði og Sauðaneshálsi á Langanesi

Inngangur

Fyrirtækið WPD áformar að reisa um 533 MW vindorkuver á 37 km² svæði á Brekknaheiði og Sauðaneshálsi á Langanesi. Í matsáætlun kemur fram að áformin séu risavaxin þar sem um er að ræða allt að 74 vindtúrbínur 210 m að áætlaðri hæð. Landvernd telur óviðunandi að áætla mannvirki af þessari stærðargráðu á Langanesi og/eða annars staðar hér á landi vegna mjög mikilla áhrifa á landslagsheildir og náttúru. Þetta er líka í nálægð við íbúabyggð á Þórshöfn og segja má að vindorkuverið muni umkringja þéttbýlið að verulegu leyti í aðeins 3,5 km fjarlægð með þeim neikvæðu áhrifum sem slíku fylgja.

Tilgangur og markmið

Framkvæmdaðili telur að um endurnýjanlegan og sjálfbæran orkukost sé að ræða. Landvernd bendir á að orkuframleiðsla sem krefst þess að annars konar stöðug raforkuframleiðsla (40 – 60%) standi alltaf til reiðu til að tryggja afhendingaröryggi geti ekki talist sjálfbær. Þessi orkuframleiðsla er algjörlega öðrum háð, en hvorki sjálfstæð né sjálfbær. Í framhaldinu er lítillaga fjallað í matsáætlun um samspil vatnsafls og vindorku. Þar er hvergi vikið að því frekar en í öðrum vindorkuáætlunum hvar fyrirtækið hafi eða hyggist semja um tryggan aðgang að vatnsafl. Furðu sætir að ekki sé lögð fram krafa í upphafi áforma við framlagningu matsáætlunar að vindorkufyrirtækin sýni fram á hvar mótvægisorka í vatnsafl verði fengin. Það er grundvöllur rekstar vindorku hér á landi. Í þessari matsáætlun er einnig vikið að öðrum vindorkuáformum á nálægum svæðum, Austurvirkjun 200 MW, Viðvíkurheiði 216 MW, Sandvíkurheiði 302,4 MW og á Hnotasteini á Melrakkaslétu 190,4 MW. Landvernd telur um fjarstæðukenndar áætlanir að ræða þar sem markmið samanlagðra áætlana myndu breyta norðausturhluta Íslands í samfellt iðnaðarsvæði af grófustu gerð. Landvernd áréttar að samanlagt uppsett afl vindorkuvera á svæðinu sem tilgreind eru í matsáætlun sé hvorki meira né minna en **1.441,6 MW**. Það er tvöfalt afl langstærstu vatnsaflsvirkjunar á Íslandi, þ.e. Kárahnjúkavirkjunar (**690 MW**).

Landvernd fer þess á leit við Skipulagsstofnun að viðkomandi fyrirtæki færi rök fyrir jafn gríðarlegri orkuþörf og geri auk þess grein fyrir samlegðaráhrifum í ljósi þess að WPD setur fram önnur vindorkuáform á nærsvæði Langaness og Finnaðar. WPD verður að svara hvernig það hyggst útvega mótvægisorku svo ákvæði raforkulaga um örugga afhendingu raforku standist og einnig er mikilvægt að fyrirtækið rökstyðji hvernig meginflutningskerfi Landsnets og aðrir raforkuinnviðir á svæðinu, geti mætt öllu þessu afli af östöðugri orkuframleiðslu sem WPD tíundar. Ef markmiðið er hins vegar að aðskilja þessa vindorkuframleiðslu á norðaustursvæðinu landsnetinu til að nýta í rafeldsneytisiðnað í Finnaðar þarf að gera grein fyrir því í umhverfisskýrslu.

Sé markmiðið að sýna fram á eftirspurn eftir raforku á norðausturhorni landsins vegna Finnaðar, þarf Skipulagsstofnun að kalla eftir mati á samlegðaráhrifum vindorkuvers og áætlaðrar rafeldsneytisverksmiðju. Í svo stórum áformum hlýtur það að vera krafa að enn eitt Finnaðarverkefnið sem hér er verið að sviðsetja til réttlætningar risavöxnu vindorkuveri standist og komi fram í umhverfisskýrslu. Landvernd hefur upplýsingar um frá fyrstu hendi að nærsamfélag og landeigendur séu í meirihluta gegn þessum áformum. Ef markmið WPD er að framleiða orku fyrir rafeldsneytisverksmiðju en ekki til að styðja við raforkuöflun fyrir samfélög á svæðinu, liggur fyrir að bakslag er í þróun rafeldsneytis og liggja margvíslegar ástæður að baki. Mikið þarf af endurnýjanlegri orku til að hagkvæmt sé að framleiða og selja eldsneytið á samkeppnishæfu verði. Aðeins vetnisframleiðsla getur að hluta búið við östöðuga orku en svo er ekki um áframvinnslu til framleiðslu m.a. á metanóli og ammóníaki sem þurfa trygga og stöðuga orku og eru ekki óumdeildir orkugjafir. Margar fleiri

áskoranir eru tengdar slíkum efnaverksmiðjum sem þarf til að byggja upp rafeldsneytisframleiðslu í þeirri mynd sem hún er kynnt í dag. Aðeins hefur tekist að fjármagna slíkar rafeldsneytisverksmiðjur og tengda tilraunastarfsemi með sterkri innkomu viðkomandi ríkja þar sem tilraunir eiga sér stað. Íslenska ríkið og sveitarfélög, væru með þessu að takast á við gríðarlega fjárhagslega áhættusöm verkefni, sem þau ráða ekki við.

Matsáætlun staðfestir haldleysi áætlana WPD, sjá bls. 22: „*Til greina kemur að nýta hluta orkuvinnslu vindorkuvirkjunarinnar, sem og orku frá öðrum nærliggjandi vindorkuvirkjunum, á fyrirhuguðu iðnaðarsvæði í Finnafirði eða öðrum iðnaði á svæðinu.*“ WPD hefur ekkert í hendi, „til greina kemur“ verkefnið byggir á spákaupmennsku með áhættu fyrir náttúru og nærsamfélag. Landvernd skorar á Skipulagsstofnun að WPD verði ekki látið komast upp með það við gerð umhverfisskýrslu að kasta fram tilgátum sem réttlæta eiga framkvæmd þessa risavaxna vindorkuvers.

Verndargildi og áhrifamat

Í matsáætlun kemur fram undir kafla verndarsvæði: „*Ekki er gert ráð fyrir að fjallað verði um áhrif á verndarsvæði í umhverfismatskýrslu*“ og að auki, þá slær framkvæmdaðili því föstu að „*Fyrirhuguð framkvæmd muni ekki hafa áhrif á gróðurfar innan svæðisins*“. Slíkar fullyrðingar standast ekki og við þessu þarf að bregðast í umhverfisskýrslu. Langanes myndar órjúfanlega landslagsheild og hefur að geyma mikilvæg verndarsvæði. Staðsetning áformaðs vindorkuvers er ekki aðeins hluti af Langanesi heldur inngangur að nálægum verndarsvæðum ekki síst á þeim hluta Langaness sem horft er nú til að vernda sérstaklega sem mögulegan þjóðgarð. Þessi risaáform myndu raska mjög stóru landi innan svæðisins með vegum og túrbínustæðum. Áformin liggja yfir stofnveg að Þórshöfn og hefði óafturkræf áhrif á viðkvæma náttúru svæðisins og verndarsvæði og skapaði neikvæða ímynd fyrir sveitarfélagið og nærliggjandi svæði.

Mikilvægt er, í ljósi mikils votlendis innan svæðisins, að áhrifamat á votlendi og vatnshlot hafi verið tekið alvarlega. Nálægð áformaðs skipulagssvæðis er við Syðralón og Sauðaneslón sem eru á náttúruinjakrá, sjá á vef Náttúrufræðistofnunar: „*541. Syðralón við Þórshöfn, Þórshafnarhreppi, N-Pingeyjarsýslu. (1) Vatnið allt ásamt ósi. (2) Fjölbreytt fuglalíf. 542. Sauðaneslón á Langanesi, Þórshafnarhreppi, N-Pingeyjarsýslu. (1) Vatnið allt ásamt ósi. Strandlengja frá Litlonesi að Lambanesi. (2) Mjög auðugt fuglalíf*“. Landvernd vekur athygli á staðfestingu NÍ á fjölbreyttu fuglalífi sem er einn af veigameiri áhrifaþáttum sem þarf að meta vegna vindorku. Þá er fjöldi annarra vatna innan framkvæmdasvæðis sbr. Árselsvatn, Þernuvatn, Krókavatn og síðast en ekki síst Fiskárvötn þar sem vindorkuveri á að fara yfir vatnasviðið. Öll vötnin hafa ríkulegar vistgerðir og gróðurfar og þar er fjölbreytt fuglalíf. Vatnasviðin og lífríki yrðu fyrir miklu tjóni. Staðsetning áformaðs vindorkuvers er að stórum hluta tilnefnt af Náttúrufræðistofnun á b-hluta náttúruinjakrár og biður þess að komast á framkvæmdaáætlun en þar er meðal annars um að ræða Skoruvíkurbjarg og Langanesbjörg. Náttúruverndargildi Langaness sem heildstæðrar landslagsheildar er ótvírætt sem sjá má í tillögum sem liggja fyrir og þar er verndargildið hátt metið bæði hvað varðar náttúru, einnig er þar menningarmínjar.

Árið 2020 var unnin [úttekt á friðlýsingakostum](#) vegna Langaness af hálfu sveitarstjórnar með stuðningi stjórnvalda með að markmiði að friðlýsa stóran hluta Langaness í ljósi þess hve verndargildi svæðisins er mikið. Í úttektinni er vegið og metið hvort Langanes sé ekki tilvalið svæði sem þjóðgarður sem segir meira en margt um hversu hátt verndargildi svæðisins er.

Um þetta vitna líka fréttir á heimasíðu sveitarfélagsins Langanesbyggðar til vitnis um áhuga sveitarstjórnar á friðlýsingu á þeim vettvangi, orðrétt eftirfarandi:

„*Að mati sveitarstjórnar gætu mörg tækifæri falist í friðun Langaness, eins og m.a. er bent á í úttektinni. Langanes er óbyggt fyrir utan Heiðarfjall og það á sér merkilega og langa sögu sem gerð yrði betri skil. Náttúran þar er líka óhemju fögur, mörg fyrirbrigði sem ekki hefur verið rannsökuð sem skyldi, svo örfá dæmi séu nefnd. Tækifæri myndu líka skapast við uppbyggingu og að bæta aðgengi ferðamanna á svæðinu, samhliða því sem hagsmuna náttúrunnar væri gætt svo örfá atriði séu nefnd.*“

Hér vill Landvernd árétta fyrst lög um náttúruvernd <https://www.althingi.is/lagas/143a/2013060.html>

1. kafli. Markmið, gildissvið og skilgreiningar

2. gr. Verndarmarkmið fyrir vistgerðir, vistkerfi og tegundir.

Til að stuðla að vernd líffræðilegrar fjölbreytni skal stefnt að því:

- a. að viðhalda fjölbreytni vistgerða innan náttúrulegra útbreiðslusvæða þeirra með þeirri tegundafjölbreytni og þeim vistfræðilegu ferlum sem einkenna hverja vistgerð og tryggja ákjósanlega verndarstöðu einstakra vistgerða,
- b. að standa vörð um og efla vistkerfi landsins svo eðli þeirra, gerð og virkni sé tryggð til framtíðar,
- c. að varðveita tegundir lífvera og erfðafræðilega fjölbreytni þeirra og tryggja ákjósanlega verndarstöðu þeirra þannig að tegundirnar nái að viðhalda sér í lífvænlegum stofnum til lengri tíma á náttúrulegum búsvæðum sínum.

Þetta markmið gildir ekki fyrir framandi tegundir.

3. gr. Verndarmarkmið fyrir jarðminjar, vatnasvæði, landslag og víðerni.

Til að stuðla að vernd jarðfræðilegrar fjölbreytni landsins og fjölbreytni landslags skal stefnt að því:

- a. að varðveita skipulega heildarmynd af jarðfræðilegum ferlum og fyrirbærum sem gefa samfellt yfirlit um jarðsögu landsins,
- b. að vernda jarðmyndanir sem eru sérstakar eða einstakar á lands- eða heimsvísu,
- c. að vernda vatnsfarveg, fossa og stöðuvötn svo sem kostur er,
- d. að varðveita landslag sem er sérstætt eða fágætt eða sérlega verðmætt vegna fagurfræðilegs og/eða menningarlegs gildis,
- e. að standa vörð um óbyggð víðerni landsins.

Vinna af hálfu stjórnvalda við innleiðingu á líffræðilegri fjölbreytni sem umhverfisþenkjandi þjóðir heims hafa sameinast um stendur yfir. Í umræðu um umhverfis- og náttúruverndarmál á Alþingi virðist sem stjórnvöld hafi hvað mestan skilning á framgangi við vinnu um líffræðilega fjölbreytni. Því skal minna fulltrúa vindorkufyrirtækja á að staðsetningar sem sótt hefur verið um vegna vindorku eru á mörgum svæðum með mikinn lífbreytileika. Umrætt svæði á Sauðaneshálsi og Brekknaheiði er eitt af svæðum sem er sérlega viðkvæmt. Langanes hefur mikið verndargildi vegna lífbreytileika og þar er votlendi og búsvæði margra fuglategunda og stórar sjófuglabyggðir. Sjávarbjörgin sem umlykja Langanesið að mestu leyti ná alþjóðlegum viðmiðum að mati Náttúrufræðistofnunar um vernd tiltekinnar tegunda sjófugla sem eru rita, langvía og álka og þá er töluverð súlubyggð við Langanesfont. Á þessu svæði, sem og öðrum sem eru rík af votlendi, eru fjölbreyttar og líka fágætar vistgerðir sem hafa hátt verndargildi. Verndargildið er viðtækara þar sem upplifun þeirra sem heimsækja Langanes er mjög sterk með víðernisupplifun í huga. Í lýsingum þeirra sem hafa átt þess kost að fara um Langanes hafa falið ummæli sem finna má í ferðalýsingum til marks um upplifun t.d. „Það er einstök upplifun að koma út að Fonti og engu líkt og komið sé á enda veraldar.“ Landvernd leggur áherslu á að ef WPD hyggur á að halda áfram með matsferlið að í umhverfisskýrslu verði gerð krafa um ítarlega greiningu hvernig fyrirtækið hyggist mæta þeim kröfum sem að staðsetning vindorkuversins felur í sér með tilliti til líffræðilegs fjölbreytileika og verndargildis Langaness og nærsvæðis svo og nálægðar við aðrar þær áskoranir sem fylgja.

Einn stærsti þátturinn í trúverðugum loftslagsaðgerðum er að vernda svæði sem eru sannarlega að binda kolefni eins og á við um þetta framkvæmdasvæði. Landvernd leggur áherslu á að við gerð umhverfisskýrslu verði lögð fram trúverðug gögn studd rannsóknum á losun vegna framkvæmdanna. Meðal annars að standa að mælingum á jarðvegsdýpt innan framkvæmdasvæðis sem er stærsti einstaki losunarvaldur framkvæmda vegna jarðvegskiptingar á vegagerð og vegna annarra jarðvegskipta á stórum túrbínustæðum. Á þessum rannsóknum hefur verið brotalöm. Umfangsmikill malarnámugröfur og ný efnistökusvæði fylgja framkvæmdum sem þessum sem er líka stór losunarvaldur ásamt flutningum vörubíla og vinnuvéla. Í ljósi þess að vindorka hefur verið flokkuð sem græn og jafnvel vistvænn er einkennilegt að ekki skuli gerð krafa um losunartölur allt frá framleiðslu íhluta, flutningi yfir hafð og framkvæmdum öllum allt að framleiðslu. Við þennan þátt hefur Landvernd ítrekað gert athugasemdir án svara. Réttlætning vindorku á Íslandi verður að teljast með öllu ómarktæk fyrr en sýndar verða rauntölur um heildarlosun, að öðrum kosti er útilokað að fá staðfestingu á að vindorkuver nái á líftíma sínum að vega losunina sem hlaust af verkefninu. Landvernd vill árétta að umhverfisskýrslur þær sem unnar hafa verið fyrir áformaðar vindorkuframkvæmdir hér á landi hafa verið langt frá því að gefa trúverðuga mynd af kostum þessarar framleiðslu í þágu loftslagsmála. Landvernd hefur fullan skilning, á því að þær þjóðir sem ekki á endurnýjanlegum orkugjöfum að skipa, þurfi að horfa til vindorku. Hér á Íslandi er staðan önnur. Stærð þessara vindorkuáforma á Langanesi og fyrirséð gríðarlegt inngrip í náttúru þessa svæðis þarf að mati Landverndar í öllum atriðum að lúta strangasta mati á umhverfisáhrifum.

Áhrif á samfélag

Kaflinn í matsáætlun undir heitinu samfélag er efnisrýr um samfélagið á Þórshöfn en megináhersla fyrirtækisins er á orkumál og stórskipahöfn í Finnafirði verkefni sem ekkert hefur þokast og er að auki í mikilli andstöðu við íbúa. WDP hefði í þessum kafla þurft að fjalla um áhrif vindorkuversins á samfélagið, en það er ekki gert. Aftur

á móti kemur fram að í umhverfisskýrslu verði fjallað um áhrif framkvæmdarinnar á nærsamfélag undir kaflaheitinu „Aðferðarfræði umhverfismats“.

Í þessum kafla um „Aðferðarfræði umhverfismats“ er fjallað um kynningarferð til Finnlands með sveitarstjórn. Því miður fyrir **WPD** eru vinnubrögð afhjúpanði hvernig aðferðum er beitt til að hafa áhrif á kjörna fulltrúa. Landvernd hefur ástæðu til að efast um að þar hafi verið boðið upp á aðrar raddir en þeirra sem eru spýrtir við þennan iðnað.

Fram kemur þó í kafla um samfélag að hið risavaxna vindorkuver yrði í 3,5 km fjarlægð frá þéttbýlinu á Þórshöfn. Telja má víst að engin vindorkuáform hér á landi séu áætluð í viðlíka nálægð við þéttbýli. Nokkur stök býli eru sögð nær án þess að fjöldi þeirra sé tilgreindur. Um aðferðarfræði umhverfismats kemur fram að í umhverfisskýrslu verði fjallað um áhrif framkvæmdar á nærsamfélagið og því næst að umfjöllun muni byggja á gögnum í samráði við hagsmunaaðila. Mikilvægt er að skipulagsstofnun geri kröfu um að metin verði heildaráhrif vindorkumannvirkja svo nærri þéttbýli, ásynð, skuggaflökt, hljóðvist, ljósmengun o.fl. Fyrir bæði íbúa í þéttbýli og á nærliggjandi bæjum er þetta mikilvægt þar sem bærinn verður að hálfu umkringdur af 210 m háum vindtúrbínunum. WDP þarf að leggja fram sannreynd gögn í þrívídd og með þeirri tækni sem auðvelt er að framkvæma í dag en ekki setja bara umhverfi og vindorkuverið í þrívídd á ljósmyndum heldur með hreyfimyndum til að framkalla raunáhrif af vindorkumannvirkjunum. Landvernd vekur athygli Skipulagsstofnunar á því að í dag er það aðeins formsatriði fyrir verkfræðistofur og aðra þá sem hafa yfir tækni að ráða að setja upp landlíkan og hvers konar mannvirki í hágæða sannreyndu umhverfi. Landvernd brýnir Skipulagsstofnun til að gera kröfu um að framsetning gagna, ekki síst vegna vindorkuvera, verði færð til nútímahorfs að þessu leyti.

Lokaorð

Verkefnið sem hér er á dagskrá með matsáætlun gengur að mati Landverndar langt úr hófi fram bæði hvað varðar umhverfi, náttúru alla og samfélag. Ásynð Langaness myndi gjörbreytast. Um leið og Landvernd óskar þess að athugasemdir samtakanna verði metnar þá hvetur Landvernd vindorkufyrirtækið til að falla frá þessum ágengu áformum.

Með vinsemd og virðingu, fh. stjórnar Landverndar
Þorgerður María Þorbjarnardóttir